

Александра Ацић, виши дипломирани библиотекар

aleksandra@nbss.rs

Драгана Стојковић, дипломирани библиотекар

dragana.ljubic@gmail.com

Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш

УДК: 027:004.738.5

DOI: 10.7251/BSCSR1706198A

ИНТЕРНЕТ ЧИТАОНИЦЕ КАО МЕСТА СУСРЕТАЊА ТРАДИЦИОНАЛНЕ И МОДЕРНЕ УЛОГЕ БИБЛИОТЕКА - ИСКУСТВА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „СТЕВАН СРЕМАЦ“ НИШ

Сажетак: Интернет читаонице су незаобилазна карика у функционисању библиотека данас. Сврха постојања интернет читаоница је, пре свега, пружање могућности за информатичко описмењавање корисника које је предуслов за квалитетније и потпуније образовање са једне стране, а са друге основа за што бољи и сврсисходнији истраживачки рад на било ком пољу делатности. Овакви изазови и захтеви времена у коме живимо постављају веома сложене и важне задатке пред библиотекарe, доводећи на тај начин библиотечку делатност и њено постојање у средиште дешавања промена и модернизације. Било да се ради о учењу на даљину, припреми испита уз помоћ електронских извора, обичној претрази података, групној обуци, треба имати на уму да библиотеке у томе заузимају све значајније место. Како је сврха интернет читаоница и савременог библиотекарства и у томе да корисник развије способност критичког читања, консултовања већег броја извора информација, њиховом правилном одабиру, улагању труда у лично истраживање помоћу којих се јача истраживачки потенцијал, овај рад описује значај постојања интернет читаоница у библиотекама као информационим центрима. У раду је представљено искуство Народне библиотеке „Стеван Сремац“ Ниш која је своју интернет читаоницу формирала пре пет година, тако да је прави тренутак да се сагледа њен настанак, досадашњи рад и важност постојања.

Кључне речи: интернет, библиотека, интернет читаоница, информатичка писменост, читање

Увод

Постојање интернет читаоница у библиотекама нужност је савременог доба. Библиотеке јачају своју друштвену позицију и учвршћују своју улогу незаменљивог извора проверених података формирајући интернет читаонице. Поред тога што је глобална мрежа најкоришћенији извор са којим се корисници консултују кад год им је потребна нека информација, уз помоћ интернет читаоница из библиотеке је могуће свеобухватан приступ интернету, али и локалним електронским каталозима који садрже разноврстан материјал: библиографије, електронске књиге и журнале, затим алманахе, именике, атласе, мапе, речнике, енциклопедије и сл. Улога библиотекара је да електронску базу библиографских података попуњавају, одржавају ажурном, лако претраживом и доступном, али и да корисницима пронађу потребне информације користећи све расположиве изворе. Особље библиотеке пружа и саветодавну улогу у претраживању квалитетних и проверених извора информација било кроз текстуална и визуелна онлајн упутства преко корисничког интерфејса или личним контактом са корисником.

Интернет читаонице су мост између традиционалног и модерног - није редак приказ у коме поред тастатура, ужарених од рада корисника, стоје хрпе књига које корисници пажљиво прелиставају у потрази за жељеним информацијама. Истовремено коришћење штампаног и електронског материјала, њихово сусретање и сажимање у процесу истраживања и учења све је присутније.

Интернет читаонице и информациона писменост

Треба имати на уму да савремена библиотека не уводи интернет читаоницу у своје здање само да би била „модерна“ или зато што „то тако треба“, већ зато што препознаје предности које савремене технологије, заједно са већ постојећим начинима рада, могу да пруже у животу и

образовању људи. С обзиром на то да не постоји област коју није могуће пронаћи на интернету, корисници библиотечких услуга очекују да ће сви извори информација, а најпре они у електронском облику, бити на располагању управо у библиотекама.

Да би електронски извори података имали своју употребну вредност, неопходно је да корисници тих информација буду информатички писмени. Појам информатичке писмености је врло сложен и обухвата више сегмената. Ако појам писмености у свом најужем значењу подразумева способност писања и читања, а у најширем способност човека да се потпуно, јасно и квалитетно изрази, онда информатичка писменост може бити објашњена као све то заједно са додатним знањима и вештинама неопходним за рад у виртуелном окружењу. Развој информационах технологија узроковао је настанак новог појма- функционалне писмености која, осим читања и писања (писмености), обухвата и способност за смислено и садржајно изражавање уз помоћ рачунара (информатичку писменост), као и добро познавање макар једног светског језика.

Увођење интернет читаоница у библиотеке, између осталог, веома је корисна надоградња и употпуњавање постојећих начина развоја писмености у сваком смислу. Информатичка писменост има више ступњева од којих је први стицање основних вештина и знања у раду са рачунаром, а крајњи способност одабира квалитетних и поузданих извора информација и манипулација подацима, у чему се улога библиотекара упадљиво издваја.

Библиотека има посебно место у изградњи човека и формирању писмених личности. С обзиром на то да је ниво (информационе) писмености једног друштва у тесној вези са културом читања, онда је сасвим јасна важност њеног напредовања, корака које предузима у свом раду и услуга које употпуњује и развија.

Улога библиотекара у интернет читаоницама

Интернет читаонице у библиотекама не постоје само због пружања могућности коришћења интернета, површног сурфовања и употребе било које информације на коју се наиђе при претраживању. За умеће у раду са разним изворима и манипулацију великом количином података потребна је посебна обука и велико искуство.

Захваљујући интернету окружени смо лако доступним информацијама из свих области и из разних извора, тако да је неопходно те податке проценити и одабрати оне који су веродостојни. Није довољно само претраживати, већ знати шта, где, како и зашто тражити. Ту је улога библиотекара од великог значаја, јер се они сверсрдно залажу да унесу ред у виртуелно окружење корисника које врви од разних информација. Библиотеке су у томе један од кључних фактора јер се изворима изабраним од стране стручног, искусног и преданог библиотекара пре свега верује.

Није случајно да су управо библиотеке места у којима се све чешће пружају услуге бесплатне обуке за различите облике рада на рачунарима. Библиотекари, као важни и поуздани посредници између корисника и жељених информација, дају основне смернице при проналажењу података на разним интернет сајтовима, и не ретко раде на развијању једноставних корисничких апликација са упутствима за основно и напредно претраживање електронских каталога и других корисних извора информација. Поред тога, често пружају „инстант“ обуку за руковање рачунарима у појединим сегментима, помажу при одлучивању о адекватним и сигурним начинима чувања, паковања и трансфера пронађених података итд. Како су библиотеке принуђене и на својеврсно прилагођавање потребама савремених читалаца, јер коришћење интернета и електронских информација утиче и на промену читалачких навика код људи, библиотекари су од велике помоћи свима који желе функционално да употребе пронађене податке. За разлику од штампаног

текста који је линеаран, електронски формат је вишеслојан, линкован и препознатљив као хипертекст. Он пружа могућност да се у оквиру дате странице само једним кликом миша са неког од линкованих података пређе на нови, засебан садржај и тако редом. Податке је могуће подвлачити, бојити, задебљавати, мењати им изглед, писмо, копирати, сећи итд. То захтева велику способност концентracије у читању и стрпљиву селекцију електронских извора, али омогућава боље и лакше коришћење пронађених података.

Уз помоћ стручних библиотекара, на сигурним рачунарима на којима је онемогућен вирусни и други штетан садржај, у библиотечкој интернет читаоници корисници могу да дођу до употребљивих веродостојних података.

Друштвени значај интернет читаоница у библиотекама

У интернет читаоницама библиотека нестају готово све границе. Људи различитих старосних група користе рачунаре и проводе време у миру а при том, без устезања, размењују своја искуства и ставове. Људи различитих профила занимања, интересовања и припадности показују задовољство што управо ту проводе своје време, уживају у свечаној тишини библиотечког здања кроз које их за све време боравка прати мирис и богатство књига и љубазни и предусредтљиви библиотекари. Пријатно окружење, практичан и удобан простор, богата понуда наслова кроз штампане и електронске каталоге као и додатна корисна упутства и сервиси, стварају поверење и осећај сигурности без обзира да ли је разлог доласка у библиотеку учење, образовање или вишак слободног времена. У библиотечким интернет читаоницама влада потпуна равноправност, сваки члан има исте могућности и потпуну слободу избора.

Интернет читаоница Народне библиотеке „Стеван Сремац“ Ниш

Интернет читаоница у Народној библиотеци „Стеван Сремац“ осмишљена је након дугог ослушкивања и испитивања потреба корисника који у установу долазе. Савршено је било јасно да се јавила неопходност за формирањем интернет читаонице. Истражујући библиотеке у околним земљама дошло се до закључка да нема ниједне матичне библиотеке која нема изузетно добро организовану интернет читаоницу. Велика мањкавост нишке библиотеке била је недостатак кутка у коме би, нарочито корисници млађих генерација, могли да дограђују своје знање. Остварење оваквог једног пројекта учинило је да знање буде корисницима доступније, а да Библиотека буде у позицији да пружи комплетну услугу.

Интернет читаоница Народне библиотеке „Стеван Сремац прва је јавна читаоница тог типа у Граду Нишу. У овом сегменту Библиотека је учинила корак испред свих. Интернет читаоница је формирана 2012. године уз помоћ средстава обезбеђених путем пројекта који је реализован након конкурса код Америчке амбасаде.

Интернет читаоница Народне библиотеке „Стеван Сремац“ смештена је у централној згради Библиотеке, у просторији која је адекватна за несметани рад корисника Библиотеке. Како библиотеке данашњице уствари представљају својеврсне центре за пружање информација, интернет читаоница има основну улогу да обезбеди све услове да било који корисник Библиотеке дође до информације која му је потребна.

У оквиру локалне рачунарске мреже Библиотеке интернет читаоница представља посебну целину која је, при пројектовању мреже, веома пажљиво испланирана. Са великом прецизношћу прорачунат је положај и начин повезивања рачунара како би се поставили хоризонтални и вертикални водови. Интернет читаоницу чини седамнаест

рачунарских склопова. Сваки рачунар има конфигурацију која задовољава потребе рада у интернет читаоници и опремљен је слушалицама како би корисници били у могућности да до информација долазе и помоћу мултимедијалног садржаја.

На свим рачунарима инсталиран је Линукс оперативни систем, јер је, са аспекта сигурности система, то био логичан избор. Пратећи апликативни програми инсталирани су у односу на функцију и намену коју сами рачунари имају, узимајући у обзир потребе корисника читаонице. Сваки рачунар има посебан налог за кориснике. Док су на том налогу пријављени, корисници могу да раде несметано све-посећују разне интернет локације, прибављају информације, проналазе мултимедијални садржај, обилазе друштвене мреже, употребљавају своју електронску пошту, инсталирају програме, чак и да играју видео игрице. У тренутку када се са налога одјаве, сви подаци се аутоматски бришу и рачунар је спреман за новог корисника.

Са великом пажњом су рачунари распоређени у простору у односу на осветљење (поштовани су ергономски услови, тако да светлосни зраци не падају директно на монитор), идеалну међусобну раздаљину (сваки корисник има ограничену, али довољну приватност у раду), али и у односу на дежурног библиотечког радника који је увек присутан (због пружања стручне помоћи у претраживању података или руковању опремом, уколико је потребно интервенисати због проблема који настане са рачунаром, али и због обавезе да има увид у врсту веб сајтова које корисник посећује). За интернет читаоницу наменски је направљен намештај - столови и столице који су својим обликом, величином и положајем у складу са свим ергономским препорукама, тако да подржавају дуготрајан рад за рачунаром без икаквих последица по здравље корисника.

У интернет читаоници Народне библиотеке „Стеван Сремац“ усвојена су и истакнута посебна правила понашања којих сваки корисник мора да се придржава. Пре свега,

корисник мора да буде члан Библиотеке, ни на који начин не сме да угрожава друге кориснике, не сме да злоупотребљава интернет, користи систем у комерцијалне сврхе, нарушава стабилност и безбедност рачунарске мреже, самостално укључује, искључује или ресетује рачунаре, оштети опрему у интернет читаоници или на било који начин угрози улогу библиотеке као реферално- информационог центра и др.

Сви рачунарски склопови у интернет читаоници редовно се одржавају како хардверски, тако и софтверски. Најчешћи хардверски проблеми узроковани су углавном нестабилним струјним напајањем и варирањем напона. Такви проблеми моментално се отклањају. Софтверско одржавање подразумева редовно ажурирање система, због чега је Линукс систем посебно практичан. Отклањање вируса и штетних софтверских садржаја који са разних веб сајтова могу да се нађу у рачунару сведено је на минимум, захваљујући одабраном оперативном систему.

У интернет читаоници нишке библиотеке смештен је и један рачунар који је софтверски и хардверски опремљен и адаптиран како би све благодети интернета, без икаквог ограничења, могле да користе слепе и слабовиде особе. Тај рачунар посебно се одржава, специјални програми који су на њему инсталирани редовно се ажурирају, а подешавања је могуће модификовати у зависности од конкретног корисника који на том рачунару ради.

Интернет читаоница је од великог значаја за све особе које желе да унапреде своје знање из разних области. Очекивано је да су највеће интересовање у почетку показали припадници млађих генерација, ученици, студенти, научни радници. Међутим, корисници интернет читаонице су сви они којима је потребна било која информација коју је могуће потражити на мрежи, без обзира на године, образовање, политичко опредељење, верску припадност, пол итд. Забележено је да је само у 2015. години услуге интернет

читаонице у Народној библиотеци у Нишу искористило 6000 чланова.

Интернет читаоница је од огромне важности за Библиотеку јер омогућава да сваки корисник обавља своја истраживања на рачунарима и задовољан напусти установу. Информација до које је корисник дошао може бити одштампана на папиру или сачувана на неком медијуму, па је то разлог због кога је потребно да интернет читаоница има и штампач, поред довољног броја рачунара.

Интернет читаоница привукла је већи број библиотечких чланова. Након пет година њеног постојања корисници су навикнути на такву услугу од стране Библиотеке.

Закључак

Савремено библиотекарство подразумева аутоматизацију свих послова, док је корисницима данашњице, као пут до информација, неопходно коришћење рачунара. С обзиром на то да је библиотека главни и сигурни извор информација у најширем смислу те речи, потпуно је разумљиво да је неопходно да својим члановима пружи све расположиве податке омогућавајући им приступ преко интернета. Корисници библиотеке и потенцијални корисници библиотеке то очекују. Осим тога, негативан тренд у традиционалном библиотекарству је опадање броја корисника. То је и разлог што све библиотеке теже за увођењем аутоматизације, јер је аутоматизација кључ за повећање броја корисника библиотека. Што је већи број корисника библиотеке, то је и знање друштва на вишем нивоу, тако да се значај формирања интернет читаоница умногоме увећава.

С друге стране, библиотекарима је јасно да све заступљеније електронско окружење, због своје комплексности ресурса, извора и доступности различитих типова документа, мења пре свега читалачке навике корисника. Привлачење пажње ка књизи и писаној речи одвија се на

више нивоа па није редак случај да веће библиотеке, пре свега националне, али и регионалне, раде на пружању новог вида комуникације између корисника и библиотеке. Висококвалитетне виртуелне изложбе националних и завичајних збирки, аудио и видео предавања и веб конференције су незаобилазни део у пружању корисних информација чиме је културна функција библиотеке достигла завидан ниво.

У обиљу информација и разноврсности њиховог формата, библиотекари не би смели да забораве на велики број потенцијалних корисника којима из одређених разлога (нивоа образовања, финансијског стања, места живљења и сл.) приступ информацијама и знању није могућ као осталима. Сврха постојања библиотеке није да прерасте у искључиво елитистичку установу коју би користили највиши и најобразованији слојеви друштва већ сви људи подједнако, у складу са основним начелима која гарантују приступ информацијама и право сваке личности на образовање. Интернет читаонице су управо места на којима се остварује право на подједнаку доступност информацијама.

Литература

1. Gorman Michael, Our Enduring values&Librarianship in the 21st Century, Chicago : American Library Association, 2000
2. Е. В. Смолина, Електронна средa и нове својства библиотек, Национална Библиотека Русије, # 2(05) 2015, стр. 40, <http://www.nlr.ru/prof/publ/natlibrary/2015/02.pdf>, (преузето 15.02.2016)
3. Bibliothek & Information Deutschland, <http://www.bideutschland.de/>, 21 gute Gründe für gute Bibliotheken, http://www.bideutschland.de/download/file/21%20GUTE%20GRUENDE_endg_16-1-09.pdf, (преузето 26.02.2016)
4. Kardon, Dominik, Internet demokratija : obećanja i granice, Beograd : Fabrika knjiga, 2013

Abstract: Internet and computer equipped reading rooms are unavoidable parts in modern library functioning, the purpose of which is to enable information literacy as the precondition of thorough and efficient education on one side, and better and extensive research in any field of work on the other. Such challenges and requirements of the time we live in impose very complex demands on librarians, placing the librarianship in the middle of ongoing changes and modernization trends. Either one speaks of distance learning, exam preparations with the support of e-resources, an ordinary data search on a daily basis or group training, there should be borne in mind that the libraries are taking a more estimable position in this. Since the purpose of internet and computer equipped reading rooms and modern librarianship is to develop the critical reading skills in users, enable a thorough use of a variety of e-resources and their right selection as well as intensive personal research that brings about more advanced research potentialities, this paper is to describe the importance of reading rooms as information resource centres. In this paper are presented the experiences of the Public Library „Stevan Sremac“ in Niš, where the internet and computer equipped reading room has been open to the public for five years. The five year period is long enough to recapitulate the achievements and consider the significance of recent modernization.

Key words: internet, library, internet and computer equipped reading room, information literacy, reading.